خون
فصلنامه پژوهشی
دوره ۱۵ شماره ۴ زمستان ۹۷ (۲۳۸-۲۳۵)

نامه به سردبیر

نقش دسترسی به خون و محصولات خونی ارزان و با کیفیت در نیل به «پوشش همگانی سلامت»

یتمگتا عبداله[۱]، علی اکبر پورفتح‌اله[۲]، حمیدا اسلاما[۳]، می رئوف[۴]

مضمون اصلی روز جهانی بهداشت در سال ۲۰۱۸ "پوشش همگانی سلامت برای همه، در همه جا" تحت شعار "سلامت برای همه" است. "پوشش همگانی سلامت" تا آن جایی که به خون و محصولات خونی مربوط است، بدان معناست که تمام افراد و جوامع به منابع مقرون به صرفه و با کیفیت خون و فرآورده‌های خونی به موقع دسترسی داشته باشند(۲، ۱). خون و فرآورده‌های خونی نقش اساسی در درمان مناسب زنانی دارد که دچار خونریزی حین حاملگی و زایمان می‌شوند. هم چنین نقش خون و فرآورده‌های خونی در درمان کودکانی که از کم خونی مفرط ناشی از مالاریا و سوءتغذیه رنج می‌برند، بیمارانی که دچار اختلالات خونی و مغز استخوان و نقص ایمنی هستند و هم چنین آسیب‌دیدگان تروما، بیماران اورژانسی، آسیب‌دیدگان در بلایا و تصادفات و بیماران تحت اعمال جراحی و پزشکی پیشرفته که به خون و فرآورده‌های آن نیازمندند، واضح است(۳).

سازمان جهانی بهداشت در کل جهان پیشتاز حرکت در جهت ارتقای دسترسی به خون و فرآورده‌های خونی مقرون به صرفه و با کیفیت به تصریح قطعنامه‌های پی در پی مجمع بهداشت جهانی به خصوص قطعنامه‌های WHA28.72 تحت عنوان "استفاده و تامین خون و فرآورده‌های خونی انسانی"، WHA58.13 تحت عنوان "سلامت خون: پیشنهاد برگزاری روز جهانی اهدای خون" و WHA63.12 تحت عنوان "دسترسی، سلامت و کیفیت فرآورده‌های خونی" است(۶-۴). طبق این قطعنامه‌ها، خون و فرآورده‌های خونی(خون کامل، گلبول‌های قرمز، پلاکت، پلاسمای تازه منجمد و محصولات دارویی مشتق از پلاسما) نیز به فهرست اصلی سازمان جهانی بهداشت تحت عنوان " فهرست داروهای اساسی از سال ۱۹۷۹ تا ۲۰۱۳ " اضافه شد که هنوز هم اعتبار دارد(۷).

در سطح منطقه‌ای، کمیته منطقه‌ای سازمان جهانی بهداشت در مدیترانه شرقی در شصت و سومین جلسه خود در سال ۲۰۱۶ ، نسبت به تصویب قطعنامه EM/RC63/R5 اقدام کرد که در آن چارچوب استراتژیک منطقه‌ای در زمینه سلامت خون و دسترسی به آن در سال‌های ۲۰۲۵-۲۰۱۶ تعیین شد. این چارچوب به عنوان راهنمای کشورها در تشکیل و تقویت سیستم‌های انتقال خون ملی، ارتقای دسترسی به منابع خون و فرآورده‌های خونی ارزان و با کیفیت جهت تامین به موقع نیاز بیماران و دسترسی به "پوشش همگانی سلامت" عمل می‌کند(۳).

سالانه، حدود ۷ میلیون واحد خون در منطقه مدیترانه شرقی جمع‌آوری می‌شود و میزان اهدای خون در کشورهای عضو از ۰/۷ تا ۲۹ واحد به ازای هر هزار نفر بسیار متغیر است. شش کشور از منابع ناکافی خون رنج می‌برند به طوری که میزان اهدای خون در آن‌ها کمتر از ۱۰ واحد به ازای هر هزار نفر است. فقط نیمی از کل واحد خون‌های اهدایی در منطقه از اهداکنندگان داوطلب بدون چشم‌داشت جمع‌آوری می‌شود. بسیاری از کشورها هنوز به اهدای خون جایگزین وابسته‌اند آن چنان که این نوع درخواست‌ها از جانب برخی مراکز درمانی است که با کمبود منابع خون دست و پنجه نرم می‌کنند و این اقدام، سلامت و پایداری منابع خون را به خطر می‌افکند. علاوه بر این، کیفیت و اثربخشی ابزار غربالگری در شناسایی عفونت های قابل انتقال از طریق تزریق خون که بتواند پاتوژن‌های شناخته شده و یا نوظهور را شناسایی کند، از نگرانی‌های موجود خواهد بود. هم چنین، اکثر بیماران مبتلا به اختلالات خونی و مغز استخوان و دارای نقص ایمنی، از عدم دسترسی به داروهای پلاسمایی مشتق از

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-11-02]

پلاسما رنج می‌برند و این داروها اغلب با هزینه‌های گزاف توسط دولت‌ها وارد می‌شود(۸). پرداخت مستقیم به مراکز درمانی توسط بیماران و تامین مالی ناکافی دولتی از خون و فرآورده‌های خونی، از دیگر موانع در کشورهای عضو منطقه مدیترانه شرقی است(۹).

در سطح ملی، سیستم‌های انتقال خون در تمام کشورهای عضو منطقه مدیترانه شرقی فعالیت داشته و نقش مهمی در رسیدن به "پوشش همگانی سلامت" دارند. اما علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته، آن طور که باید توجهی به چالش‌های موجود در تامین نیازهای روزافزون بالینی بیماران در زمینه خون و فرآورده‌های خونی از طریق تاسیس سرویسی ملی، مؤثر و منظم در تامین و انتقال خون به عنوان بخشی از سیستم ملی سلامت صورت نگرفته است. در برخی کشورها، سیستم‌های انتقال خون محدود به شهرهای بزرگ است و تضمینی برای دسترسی بیماران بسیار نیازمند به این محصولات خونی وجود ندارد.

در ژانویه ۲۰۱۶، کل انجمن توسعه جهانی متعهد به اجرای دستور کار ۲۰۳۰ در زمینه اهداف توسعه پایدار شد. اهداف سلامت محور در این دستور کار در رابطه با خون و فرآورده‌های خونی، دولت‌ها و دیگر طرف‌ها و شرکای درگیر کار را ملزم می‌نماید که به "پوشش همگانی سلامت" دست یابند، میزان مرگ و میر مادران را کاهش دهند، مرگ‌های قابل پیشگیری نوزادان و بچه‌های زیر ۵ سال را پایان بخشند و به اپیدمی ایدز و هپاتیت خاتمه دهند(۱۰). توجه روزافزون جهانی به دستور کار توسعه پایدار و اهداف تعیین شده در آن، محرک لازم را برای تمرکز روی مداخلات مؤثر و موثق در رسیدن به "پوشش همگانی سلامت" و دیگر اهداف سلامت محور در دستور کار فراهم می‌آورد. البته نمی‌توان بدون سرمایه‌گذاری مناسب در زمینه دسترسی به خون و فرآورده‌های خونی ارزان و با کیفیت به این مهم دست یافت.

وزارت بهداشت، مسئول تامین نیازهای بالینی بیماران در زمینه خون و فرآورده‌های خونی است. این مسئولیت‌ها شامل تضمین کیفیت، سلامت، دسترسی و توزیع عادلانه این فرآورده‌ها از طریق ایجاد سرویس ملی مؤثر و منظم در تامین و انتقال خون است که بهره‌مند از حمایت‌های مالی دولت باشد. باید از طریق تجزیه و تحلیل دقیق عوامل مؤثر بر دسترسی به منابع سالم و با کیفیت خون و فرآورده‌های خونی ارزان و در دسترس، شکاف‌های موجود شناسایی گردد و سپس نسبت به اجرای اقدامات مبتنی بر مستندات در رفع آن‌ها اقدام شود. این اقدامات باید با توجه به اولویت‌هایی باشد که در "چارچوب استراتژیک سلامت و دسترسی خون ۲۰۲۵-۲۰۱۶" آمده است (۳).

پنج اولویت برای کشورهای عضو در پرداختن به نواقص در سیستم‌های نظارتی- قانونی، تامین و انتقال خون ذکر شده است. نخست؛ مدیریت و ساز و کار سیستم انتقال خون، دوم؛ مشارکت و همکاری‌های استراتژیک میان طرف‌های ذینفع(سازمان‌های اهداکنندگان خون، انجمن‌های بیماران و مؤسسات آکادمیک از آن جمله‌اند)، سوم؛ تهیه خون و فرآورده‌های خونی سالم، چهارم؛ مصرف مناسب و مبتنی بر شواهد خون و فرآورده‌های خونی سالم و مدیریت خون بیمار و آخرین مورد؛ اعمال مدیریت سیستم کیفیت در تمام زنجیره انتقال خون می‌باشد(۳).

در آخر، دولت‌ها، طرف‌ها و شرکای درگیر در حوزه خون باید منابع مالی کافی را فراهم نمایند تا شکاف‌ها در سیستم‌های نظارتی- قانونی حوزه انتقال خون، تأمین خون و توزیع آن برطرف شود. این امر نقش مهم و حیاتی در ارتقای تامین خون و فرآورده‌های خونی منطبق با استانداردهای کیفی دارد و هم چنین تضمین‌کننده عمل به بهترین روش‌ها از رگ اهداکننده خون تا رگ بیمار است. کشورهای عضو، نیاز به سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت و تغییرات ساختاری دارند که سیستم‌های انتقال خون ملی قوی‌تری بنا نهند تا بتوان به تعهدات تعیین شده در چارچوب "پوشش همگانی سلامت" و " دستور کار ۲۰۳۰ در زمینه اهداف توسعه پایدار" عمل کرد.

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-11-02]

تاریخ دریافت: ۹۷/۶/۱۷
تاریخ پذیرش: ۹۷/۸/۳۰

۱ـ مسئول پزشکی ـ دپارتمان بیماری‌های واگیردار ـ دفتر سازمانی جهانی بهداشت در منطقه مدیترانه شرقی ـ قاهره ـ مصر
۲- مولف مسئول: مدیر عامل مرکز تحقیقات انتقال خون و مؤسسه عالی آموزشی و پژوهشی طب انتقال خون، (مرکز همکار: سازمانی جهانی بهداشت در آموزش و پژوهش در حوزه سلامت خون) تهران ـ ایران ـ صندوق پستی: ۱۱۵۷-۱۴۶۶۵
۳- مدیر مرکز ملی انتقال خون(مرکز همکار سازمان جهانی بهداشت در زمینه طب انتقال خون) ـ تونس
۴- رئیس و مدیر پزشکی ـ مرکز اهدای خون دبی ـ امارات متحده عربی(مدیر سابق، مرکز همکار سازمان جهانی بهداشت در آموزش و پژوهش طب انتقال خون ـ شارجه ـ امارات متحده عربی)

* این متن ترجمه فارسی مقاله منتشر شده توسط نویسندگان در مجله East Mediterr Health J با عنوان زیر می‌باشد:
"The role of access to affordable and quality assured blood and blood products for achieving Universal Health Coverage". 2018 Jun 10; 24(3): 235-236. doi:10.26719/2018.24.3.235.
هر گونه استفاده از ترجمه باید به منبع اصلی مقاله در جمله فوق نیز استناد بدهد.

References :

1- World Health Organization. World Health Day 2018: universal health coverage: everyone, everywhere. Geneva: World Health Organization; 2018 (http://www.emro.who.int/media/news/world-health-day-2018-universal-health-coverage-everyone-everywhere.html).
2- World Health Organization. Draft thirteenth general programme of work 2019–2023. Geneva: World Health Organization; 2018 (http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/EB142/B142_3Rev2-en.pdf).
3- World Health Organization Regional Office for the Eastern Mediterranean (EMRO). Strategic framework for blood safety and availability 2016–2025. Cairo: EMRO; 2017 (http://applications.emro.who.int/dsaf/EMROPub_2017_EN_19608.pdf?ua=1).
4- World Health Organization. WHA28.72. Utilization and supply of human blood and blood products. Geneva: World Health Organization; 1975 (http://www.who.int/bloodsafety/en/WHA28.72.pdf).
5- World Health Organization. WHA58.13. Blood safety: proposal to establish World Blood Donor Day. Geneva: World Health Organization; 2005 (http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/20363/WHA58_13-en.pdf?sequence=1).
6- World Health Organization. WHA63.12. Availability, safety and quality of blood products. Geneva: World Health Organization; 2010 (http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA63/A63_R12-en.pdf).
7- World Health Organization. WHO Model Lists of Essential Medicines. Geneva: World Health Organization; 2017 (http://www.who.int/medicines/publications/essentialmedicines/en/).
8- World Health Organization Regional Office for the Eastern Mediterranean (EMRO). Regional Status Report on Blood Safety and Availability 2016. Cairo: EMRO; 2017 (http://applications.emro.who.int/docs/EMROPub_2017_EN_18907.pdf?ua=1).
9- World Health Organization Regional Office for the Eastern Mediterranean (EMRO). Framework for action on advancing universal health coverage in the Eastern Mediterranean Region. Cairo: EMRO; 2016 (http://applications.emro.who.int/docs/Technical_Notes_EN_16287.pdf).
10- United Nations. Sustainable Development Goals. New York: United Nations; 2015. (https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300).

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-11-02]

Sci J Iran Blood Transfus Organ 2019; 15(4): 235-238

Letter to the Editor

The role of access to affordable and quality assured blood and blood products for achieving Universal Health Coverage

Abdella Y.[1], Pourfathollah A.A.[2], Slama H.[3], Raouf M.[4]

[1]Medical Officer, Department of Communicable Diseases, WHO Regional Office for the Eastern Mediterranean, Cairo, Egypt.
[2]Director, High Institute of Research and Education in Transfusion Medicine, Iranian Blood Transfusion Organization, (WHO Collaborating Centre for Research & Training on Blood Safety), Tehran, Islamic Republic of Iran.
[3]Director, National Blood Transfusion Centre (WHO Collaborating Centre for Transfusion Medicine), Tunis, Tunisia.
[4]Head & Medical Director, Dubai Blood Donation Center, Dubai, United Arab Emirates (Former Director, WHO Collaborating Centre for Training and Research in Blood Transfusion, Sharjah, United Arab Emirates).

Received: 18 Sep 2018
Accepted: 21 Vov 2018

Correspondence: Yetmgeta E.Abdella. Medical Officer, Department of Communicable Diseases, WHO Regional Office for the Eastern Mediterranean.
Tel: (+202) 227 65395
E-mail: *abdellay@who.int*

[Downloaded from bloodjournal.ir on 2026-11-02]